

วิธีการจัดการเรียนรู้

และการวัดและประเมินผล

ในศตวรรษที่ 21

IDEA
DESIGN
CREATIVE
SMART
MIND

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์
ภัทรพร สุทธิรัตน์

วิธีการจัดการเรียนรู้

และการวัดและประเมินผล
ในศตวรรษที่ 21

วิธีการจัดการเรียนรู้

และการวัดและประเมินผลในศตวรรษที่ 21

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์.

วิธีการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลในศตวรรษที่ 21. – นนทบุรี :

เอ็มดี ออล กราฟิก, 2566.

144 หน้า.

1. การจัดการเรียนรู้ 2. การเปลี่ยนแปลง 3. อนาคตทางการศึกษา

375 ข116ก

ISBN 978-974-03-4195-6

ผู้เขียน

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ และภัทรพร สุทธิรัตน์

ภาพปกและรูปเล่ม

กรณิการ์ ศรีเชื้อ

พิมพ์ครั้งที่ 1

มีนาคม พ.ศ. 2566

จำหน่ายที่

ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

อาคารวิทยกิตติ์ ชั้น 14 สยามสแควร์ซอย 9

โทร. 0-2218-9868 โทรสาร 0-2254-9495

CALL CENTER โทร. 0-2255-4433

<http://www.chulabook.com>

ติดต่อผู้แต่ง

โทร. 0-8168-8905-5

e-mail : advisor91@gmail.com

พิมพ์ที่

บริษัท เอ็มดี ออล กราฟิก จำกัด

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือ “การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง” ที่ผู้เขียนได้นำมาเรียบเรียง จัดระบบใหม่ให้เป็นเล่มเล็กที่อ่านได้เฉพาะเรื่อง เนื่องจากมีผู้อ่านเสนอแนะว่าต้องการอ่านหนังสือเล็กๆ ที่จับในตัวเองและสามารถเลือกอ่านตอนไหนก็ได้ ซึ่งจะเป็นการประหยัดเวลาในการอ่านและลดค่าใช้จ่ายในการหาซื้อ มาอ่าน นับว่าเป็นข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านอย่างมาก

ผู้เขียนจึงดำเนินการปรับปรุงเล่มและจัดระบบใหม่ตามที่ผู้อ่านต้องการ โดยการจัดเนื้อหาในแต่ละเล่มจะนำเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กันมาจัดแบ่งเป็นตอนๆ รวมเป็น 7 เล่มเล็ก ที่มีเนื้อหาร้อยเรียงต่อเนื่องกันไป ซึ่งผู้อ่านสามารถศึกษาจากเล่มใดเล่มหนึ่งก่อนก็ได้ตามพื้นฐานความรู้เดิมของผู้อ่าน

ผู้เขียนขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหนังสือและให้ความสนใจ ติดตาม คอยสอบถามความก้าวหน้าในการเขียนหนังสือของผู้เขียนอย่างต่อเนื่องตลอดมา หากมีข้อมูลหรือการปรับเปลี่ยนสิ่งใดที่จะทำให้หนังสือเล่มนี้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอน้อมรับข้อเสนอแนะเพื่อนำไปพัฒนาให้เป็นหนังสือที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษามากที่สุด

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

สารบัญ

คำนำ

สารบัญ

ตอนที่ 1 วิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

บทนำ	1
ความหมายของวิธีการจัดการเรียนรู้	2
วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดี	3
คุณลักษณะของผู้เรียนในอนาคตที่เปลี่ยนไป	14
วิธีการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับทักษะในศตวรรษที่ 21	19
วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21	26
บทสรุป	91
ข้อคิดสู่การปฏิบัติ	92
คำถามสะท้อนคิด	95

ตอนที่ 2 การวัดและประเมินผลในศตวรรษที่ 21

บทนำ	1
ปัญหาการวัดและประเมินผลในศตวรรษที่ 20	97
ความจำเป็นต้องปรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	100
หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	103
การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป	107
ทิศทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เด็กไทยในอนาคต	109
การประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง	114
บทสรุป	122
ข้อคิดสู่การปฏิบัติ	123
คำถามสะท้อนคิด	125

บรรณานุกรม	126
------------	-----

ตอนที่ 1

วิธีการจัดการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21

- 💡 ความหมายของวิธีการจัดการเรียนรู้
- 💡 วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดี
- 💡 คุณลักษณะของผู้เรียนในอนาคตที่เปลี่ยนไป
- 💡 วิธีการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับทักษะในศตวรรษที่ 21
- 💡 วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
- 💡 บทสรุป
- 💡 ข้อคิดสู่การปฏิบัติ
- 💡 คำถามสะท้อนคิด

บทนำ

จากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ทำให้ผู้เรียนต้องเป็นคนใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ โดยใช้เครื่องมือที่สื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ได้ทุกมุมโลกภายในเสี้ยววินาที ดังนั้นผู้สอนในศตวรรษนี้จึงต้องเป็นคนที่ทันสมัย ใจกว้าง ใฝ่เรียนรู้ และรู้จักวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับคนในเจนเรชั่น Y, Z และ α จึงจะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย ระยะเวลา และทันสมัย ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองและนำองค์ความรู้ไปใช้ในชีวิตรจริงได้เป็นสิ่งที่สำคัญมากในอนาคต ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ มีทักษะชีวิต โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ที่กว้างและลึกในหลากหลายเรื่อง รวมทั้งมีทักษะในการจำแนกแยกแยะข้อมูลที่น่าเชื่อถือและไม่น่าเชื่อถือได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการคิดที่ดีทั้งคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีจิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) และจิตแห่งจริยธรรม (Ethical Mind) ต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีของโลก และอยู่ร่วมกันในโลกอนาคตอย่างสันติสุข ดังนั้นในบทนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การจัดการเรียนรู้ที่ดีที่จะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่จะนำไปใช้ในการทำงานและดำรงชีวิตตนเองได้ในอนาคต

ความหมายของวิธีการจัดการเรียนรู้

คำว่า “วิธีการจัดการเรียนรู้” “วิธีการจัดการเรียนการสอน” หรือ “วิธีสอน” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Teaching strategies” หรือ “Instructional strategies” หรือ “Teaching method” ซึ่งบางคนก็ใช้สลับกันไปมา ทั้งนี้เนื่องจากบางคนใช้คำว่า การสอน (Teaching) เพราะต้องการเน้นเฉพาะวิธีการที่ครูใช้การถ่ายทอดให้กับผู้เรียน หรือบางคนเรียกว่าการเรียนการสอน จึงใช้คำว่า Instruction แทน ซึ่งจะครอบคลุมทั้งวิธีการสอนของครูและการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย ในที่นี้ผู้เขียนใช้คำว่า “วิธีการจัดการเรียนรู้” ซึ่งเน้นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากกว่าการถ่ายทอดความรู้จากครู ซึ่งทิสนา แคมมณี (2561: 477-478) ได้ให้ความหมายว่า “วิธีสอนเป็นขั้นตอนที่ครูดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้น” และพจนานุกรม ศัพท์ศึกษาศาสตร์ (2555:535) ได้ให้ความหมาย “วิธีสอน” (Teaching method) ว่าเป็นวิธีการต่างๆ ที่นำมาใช้ในการสอนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ วิธีสอนแต่ละวิธีมีวัตถุประสงค์และลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์แตกต่างกัน เช่น วิธีสอนแบบสาธิตมีเอกลักษณ์อยู่ที่การแสดงหรือทำให้อุซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เรียนเห็นการปฏิบัติจริง ทำให้เข้าใจและจำเรื่องที่สาธิตได้ดี ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึง วิธีการต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์และขั้นตอนเฉพาะที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์นั้นได้

วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดี

วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีอาจมองได้หลายส่วนทั้งจากความคาดหวังของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและความคาดหวังของนักการศึกษาที่ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ ดังนี้

1. วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีจากความคาดหวังของหน่วยงาน

วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีจากความคาดหวังของหน่วยงานทั้งหลายในประเทศไทย มีดังนี้

1.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม 2545) ถ้าวิเคราะห์วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม 2545) ก็จะพบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีไว้ในหมวด 4 ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยมาตรา 22 และมาตรา 24 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่ดีไว้ว่า

1.1.1 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

1.1.2 กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

1.1.3 การจัดกระบวนการเรียนรู้ควรจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน

1.1.4 การจัดกระบวนการเรียนรู้ควรเน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา

1.1.5 การจัดกระบวนการเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผลผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล

1.1.6 การจัดกระบวนการเรียนรู้ควรปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา โดยผู้สอนควรจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

1.1.7 การจัดกระบวนการเรียนรู้ควรใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและ แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

1.1.8 การจัดกระบวนการเรียนรู้ควรให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดได้ตลอดเวลาทุกสถานที่

จากข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม 2545) นี้จะเห็นว่าวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ได้นั้นผู้สอนต้องคิดว่าผู้เรียน ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นจึงควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนของตนเองอย่างมาก ไม่ใช่สอนแล้วให้นักเรียนฟังแต่บรรยาย ซึ่งผู้สอนคิดว่าผู้เรียน ไม่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จึงต้องบรรยายเท่านั้น โดยการสอนที่ดีผู้สอนควร เลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่าง ของผู้เรียน แล้วนำมาจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติให้เกิดทักษะ ใช้กระบวนการคิด รักการอ่านการค้นคว้า วิจัย และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จากสื่อและ แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยให้พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการเรียนรู้ และให้เกิดการเรียนรู้ได้ในทุกเวลาและทุกสถานที่ โดย ในการจัดการเรียนรู้ผู้สอนต้องมีการสอดแทรกคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ไว้ในตัวผู้เรียนโดยจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เผชิญสถานการณ์ ในชีวิตจริง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

1.2 ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พุทธศักราช 2548

คณะกรรมการคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พุทธศักราช 2548 ไว้ ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้องการจัดการเรียนรู้ที่ดีไว้ดังนี้

หมวด 1 มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ได้กำหนดว่า ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพในหลายประการโดยเฉพาะมาตรฐานความรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้

หมวด 2 มาตรฐานการปฏิบัติงาน ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน คือ ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาและในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาและสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

ดังนั้นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พุทธศักราช 2548 จึงเน้นที่การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ มีสื่อที่ดีในการเรียนการสอน โดยใช้ข้อมูลในปัจจุบันและอนาคตไปจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์ รวมทั้งจัดการเรียนรู้โดยอาศัยความร่วมมือกับผู้อื่นทั้งในสถานศึกษาและชุมชน

1.3 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ขึ้นเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ (1) ความสามารถในการสื่อสาร (2) ความสามารถในการคิด (3) ความสามารถในการแก้ปัญหา (4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และ (5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี รวมทั้งมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการที่จะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก คือ (1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) มีวินัย (4) ใฝ่เรียนรู้ (5) อยู่อย่างพอเพียง (6) มุ่งมั่นในการทำงาน (7) รักความเป็นไทย และ (8) มีจิตสาธารณะ โดยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยังได้กำหนดให้ผู้สอนต้องพยายาม คัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง รวมทั้งเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรมของผู้เรียน

นอกจากนี้ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ